

Denne artikkelen kan kopieres fritt og videreformidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Historien om Strinden Teglverk

Av Jan Åge Habberstad

Ved forrige århundreskifte ble en nøkkelbedrift på Strinda startet opp. Den skulle bli en viktig arbeidsplass for flere hundre arbeidere gjennom 75 år. Produktene skulle bli til nytte for landbruk, boliger, forretninger og industri i hele Midt-Norge. Bedriften A/S Strinden Teglverk skulle også komme til å vises godt i terrenget med sine 2 høye murpiper. I dag er det få tydelige spor tilbake etter en av de største bedriftene i Strinda kommune.

Idéen

Det var Hans Christian Furulund fra Ullensaker som fikk ideen til å starte teglverksdrift på Strinda. Han traff stortingsmannen Paul Fjermstad fra Trondheim som beskrev leirforekomst-

ene på gården Søndre Reitgjerdet. Det skal ha vært drevet teglverksdrift i dette området tidligere på 1800-tallet¹, og restene fra dette stod ennå da byggearbeidene tok til. Furulund, som hadde bakgrunn fra tilsvarende virksomhet i Ullensaker, tok så initiativet til å danne et interessentselskap med formål å drive teglverksdrift. Han fikk med seg familiemedlemmer i prosjektet og kjøpte i desember 1898² gården av Paul Fjermstad. Tegninger ble utarbeidet av ingeniør Hans Furulund i samarbeid med sin far Hans Christian Furulund.

Oppstarten

Byggearbeidene startet tidlig i 1899, og på forsommeren samme år var arbeidet kommet så langt at produksjonen kunne starte. Byggeleder og senere driftsleder var Johan Nygård. Det var imidlertid

Eldste brevhode med anlegget sett sørfra og med gården Søndre Reitgjerdet. Brev sendt i 1908.

Utsnitt av flyfoto av Strinden Teglverk i 1969. Bak de nye blokkene i Olaf Wolds veg ligger det nye stenpresse- og tørkehuset fra 1963 delvis skjult. Dette er ett av få bygg som i dag står igjen på området. Byggene med vinduslemmer er tørkeanlegg. Lengst bak i bildet mot krysset Granåsvegen/Brøsetvegen ser vi kontorbygget med hybler og garasjeanlegg bygget i 1953. Kabelbanen fra teglverket ser vi forgrene seg til venstre for "Stjerna", velferdsbygget fra 1947. Rett hitenfor kontorbygget ligger nysmia /snekkerbua til venstre i bildet. Vi ser også sagbruket foran. Gammelsmia er det lille huset midt i bildet. Bebyggelsen langs Brøsetvegen var for en stor del arbeiderboliger. Teglverket kjøpte et areal fra gården Brøset i 1920, og tomter ble solgt til arbeidere.

Foto: Widerøes Flyveselskap. Foto fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Del av flyfoto tatt av Widerøes Flyveselskap 8. juli 1952. Kabelbanen, som ble bygget i 1939, vises i forgrunnen. Vi kan skimte vaggene som gikk med ca 50 meters mellomrom og som fraktet leire helt fra området der Studentbyen på Moholt ligger i dag. Helt til venstre i bildet ser vi Lamobrakka fra 1930 med 12-14 sengeplasser. Ovnene til venstre med den lyse pipa ble bygget i 1899, den andre ovnen i 1910. Foran i bildet ser vi "Stjerna"- velferdsbygget. Til høyre i bildet ligger Søndre Reitgjerdet. Bare tuntuert står igjen der i dag. Alle andre bygg på dette bildet er borte. I forgrunnen ser vi noen slagghauger - det ble mye brekkasjer i produksjonen.

Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

nedgangstider i landet og frisk kapital trengtes.

I året 1900 ble A/S Strinden Teglverk etablert på gården Søndre Reitgjerdet med en aksjekapital på 73.000 kroner. Trondheimsmannen Anton Faaness ble ansatt som disponent.

Anlegget bestod fra starten av en ringovn med lagerhus på begge sider. Det trengtes også tørkehus og maskinanlegg. Til å begynne med ble tekniske anlegg drevet av dampmaskiner, til det i 1912 ble lagt fram høyspenning i kabel opp fra byens elektrisitetsverk. Selska-

pet utviklet seg positivt, og nok en ovn ble oppført i 1910. Det var også behov for tømmer. Gården Tømmerholt i Strindamarka ble kjøpt i 1910³ for kroner 14.700, og de fleste markatraverne har nok passert denne eiendommen på sin ferd til Estenstadhytta. Behovet for å huse flere arbeidsfolk og hester førte til at gården Lille Reitgjerdet, eller Buchhaugen som den kalles, ble kjøpt i 1912 fra sildgrossist R. Hellen for kr 32.000.

Produksjonen av teglprodukter

Hovedproduktene var teglstein i ulike kvaliteter og drenerør. Kapasiteten var 6

Bilde fra den gamle rørpressa ca 1913. Mentz Lyngen til venstre var formann fra 1916 til 1939. Til høyre løfter Johan Melvold rør med en tregaffel over på en trillebår.
Bilde fra Emilie Lyngen Skålvik.

millioner enheter pr år. Det ble også laget noe takstein på teglverket. Slagg fra brenningen ble det forbud mot å bruke som isolasjon i stubbloft i 1933. Da kom knust leire inn som et nytt isolasjonsprodukt. Finknust brent stein var et annet salgsprodukt som ble benyttet på flere tennisbaner.

Produksjon av teglstein skjedde ved at råleira ble malt i en mølle og tilsatt magringsstoffer som sand, knust leirskrot, tørrestoff eller vann etter behov. I en roterende valse ble så stein og andre fremmedelemer skilt ut. Leirmassene

ble under trykk formet til en sammenhengende streng, som deretter ble kuttet i faste lengder av en pianostreng. Før nypressa kom i 1963, ble rør og stein løftet av båndet manuelt, og enten satt inn på brett i en vareheis som gikk vertikalt imellom et fleretassers tørkeanlegg, eller lagt på spesielle trillebårer som fraktet varene ut til rekker av tørkehus på bakkenivå. Den nylagte steinen tålte ikke kuldegrader, så dette var sesongarbeid i fra mai til september. Tørkingen tok fra 10 dager til 2 måneder avhengig av været.

Høyt tempo, hardt arbeid og nøyaktighet preget arbeidet med å produsere stein. Knivene har nettopp kuttet leirstrengen som kommer ut fra steinpressa. 2 og 2 stein settes på den spesiellagede trillebåra som snart er fullastet. Et balanseoppdrag gjenstår før produktet er plassert i tørkeskuret. Ble det frost-netter for tidlig, kunne flere ukers produksjon gå tapt. Einar Sæther til venstre og Agnar Melhus til høyre. Bilde i privatarkivet til Strinden Teglverk.

Brenning av rør i ringovnen var en stablekunst. Rør og murstein måtte stables i et sirlig mønster dersom produktet skulle bli salgbart. På bildet ser vi teglverksarbeiderne Aksel Bjørnebo og Fritjov Sivertsen. (Sivertsen døde senere i en tragisk trafikkulykke ved Åsvang skole 13.1.1958.) Bilde i privatarkivet til Strinden Teglverk.

Brenningen av stein foregikk kontinuerlig i ringovner. Her ble ett og ett kammer fylt med stein og åpningen murt igjen før brenningen startet. Det ble satt fyr i ovnen, og varmen ble vedlikeholdt ved påfylling av kull fra toppen. Naturlig nok var dette en heller varm arbeidsplass, særlig når ferdig brente varer skulle tas ut. På vinters tid var det nesten 80 graders varmeforskjell mellom ovn og lagersted. De som arbeidet i ovnen, var imidlertid sjelden syke - her var det riktignok mye støv, men lite bakterier! Ovnene var et populært tilholdssted som varmestue for byens uteliggere.

”Jernbanen på Strinda”

Til å begynne med foregikk utgraving av leira med spader og hakker. Leira rundt Søndre Reitgjerdet var seig og hard. Den var tung å hakke og inneholdt en del stein. I 1920 ble det anskaffet en gravemaskin og bygd en kabelbane som var 1210 meter lang. Gravemaskina, som gikk på skinner, skrapte opp leire og fylte den opp i vagger som gikk med faste mellomrom på kabelbanen. I 1938 begynte området å bli uttømt på østsiden av Brøsetvegen rett ut for Amtsskolen. Etter å ha tatt ut 150 kubikkmeter leire

En spesialkonstruert gravemaskin fylte leire opp i vaggene. Vaggene ble manuelt frakoblet driftskabelen og måtte være ferdig fylt før neste vagg kom inn til stasjonen. I alt 42 vagger dannet ”toget”. Mot slutten av 30-årene var leirforekomstene på Søndre Reitgjerdet snart uttømt. På dette bildet fra 1934 nærmer en seg hagen til gårdsanlegget. På maskinen står Albright Melhus og Sigurd Sjømark som begge arbeidet ved Strinden teglverk i 30 år. Sjømark var smed i vinterhalvåret. Bilde utlånt av Melvin Johansen.

Kabelbanen med leirvaggene var lenge et landemerke på Strinda. Etter å ha passert Lille Reitgjerdet mot teglverket krysset de mange vaggene Brøsetvegen på en bro. En stålkabel trakk vaggene som hadde ca 50 meters mellomrom. I bakgrunnen Reitgjerdet sykehus. Bilde i privatarkivet til Strinden Teglverk.

hver dag var det 100 mål store området oppbrukt. I dag ligger det en liten idrettsbane i dette nedsenkede området. Teglverket måtte nå flytte leiruttaket på vestsiden av Brøsetvegen til arealene sine syd for Lille Reitgjerdet. Det ble anlagt en ny kabelbane på en høy bro over vejen. Denne banen ble hele 1600 meter lang, og ble senere ytterligere forlenget til 2500 meter. De fleste gamle strindinger husker nok dette landemerket.

Salgsapparatet

Det ferdige produktet ble til å begynne med fraktet ut med hest og kjerre, både med enkeltspente og dobbeltspente vogner. Opptil 500 stein kunne lesses på. Transporten skulle gjerne til Leangen

jernbanestasjon der det ble omlastet til jernbanevogner. Mye ble også fraktet til kaiene i Trondheim der lokalbåtene til Leksvika, Inderøya, Verdal og andre steder langs kysten lastet varene om bord. Like før 2. verdenskrig kjøpte teglverket lastebilen til Birger Evensen, som tidligere benyttet denne til å frakte is fra Vikarauntjønna, og hestetransporten opphørte. Etter krigen ble det kjøpt flere Forder og Volvoer. Til å begynne med ble alt lastet på for hånd. Senere ble paller lastet på med truck. På returen fra byen ble det ofte hentet kull fra Dyre Halse på Nyhavna idet fyringen på teglverket skjedde med kull.

Rundt omkring i distriktene var det mange forhandlere. Særlig samvirkela-

Overenskomst

Trondhjems Aktieteglverk og A/S Strinden Teglverk har inngått flg. overenskomst :

- Mursteinsleveranser innen Trøndelagsfylkene over 60000 stein deles mellom A/S Strinden Teglverk og Trondhjems Aktieteglverk således at A/S Strinden Teglverk får levere 2/3 og Trondhjems Aktieteglverk 1/3. Dette forhold gjelder også de enkelte sorteringer, såfremt man ikke i det enkelte tilfelle blir enig om noget annet. Såfremt der innen en kommune blir forlangt murstein fra ett bestemt verk, blir nærmere overenskomst å treffe mellom verkene om sådan leveranse.

Ingen av partene kan levere murstein av annet fabrikat enn sit eget til fellesleveranser.

Salg kan avgjøres av den ene part med den annens samtykke, og i så fall bæres eventuelle tap av begge, og i forhold til verdien av den steinmengde hver enkelt har levert. Ekstraavgifter ved inkasso deles også i samme forhold. Den ene leverandør forstår innkrevingen av pengene, men den annen har til enhver tid rett til å få oppgave over hvordan det går med innbetalingene. Er tap å befrykte, enes man om den beste fremgangsmåte for å forhindre eller begrense dette.

Skulde det forekomme leveranser hvori den ene part ikke ønsker å delta, står det den annen fritt for å ta leveransen alene.

For det tilfelle at f.eks. to eller flere leveranser pågår nogenlunde samtidig, eller ved små leveranser, (ned til 60000 stein) kan man ordne sig på den måte så man mest mulig undgår sammenblanding om man derom enes, f. eks. av transport- eller andre hensyn.

I årets løp skal partene såvidt mulig sørge for at bestemmelsen om kvotaleveransen overholdes. Forøvrig oppgjøres kvotaen 2/3 på A/S Strinden Teglverk og 1/3 på Trondhjems Aktieteglverk ved hvert års utgang. (Første gang prime januar 1933) . Skulde således den ene part ha levert for meget i henhold til sin kvote, blir dette å utjevne først på det efterfølgende år. Første gang prime 1933.
- Fellesmøter mellom de to styrer holdes når det ene verks styre ønsker det.
- Prisene innen byen, byggobeltet og nærmeste omegn holdes faste. (Som nærmeste omegn regnes de steder hvortil man ved levering kan få kjørt stein for kr. 6- pr. 1000 stein.) Nuværende prisnotering går for nevnte område over til faste priser, således over 10000 stein kr. 70-, 60- og 50-, for henholdsvis hård- mellom- og lysbrent. Under 10000 stein kr. 5- høiere pr. 1000 stk.. Avhentet verk kr. 5- pr. 1000 stk. lavere pris.- For større leveranser over 60000 stein fastsettes prisene efter overenskomsten.

Forøvrig søker de to verker ikke å konkurrere sig imellem utenfor nevnte område, idet hensynet til andre verkers pristilbud her er avgjørende. Prisene innen nevnte område fastsettes efter overenskomst til enhver tid, og de to verker skal ikke ved billige tilbud på stub, belefftsfyll, kalk o.l. innvirke på den reelle steipris.

Prisene gjelder netto pr. 3 mnd. eller minus 2½ pr. 30 dager. Ved mindre pålidelige kunder hver forskuddsbetaling oppnåes, kan der innrømmes 5% kassarebatt.
- Denne overenskomst trer i kraft fra 15/7- 32 og gjelder til den blir oppsagt av ~~partene~~ en av partene med 3 mnd. varsel. Blir den bevilig bruddt, opphører den å gjelde med 8 dages varsel, idet der dog for brudd inntre skal prøves forhandling.

Trondhjem den 26de Jun 1932

TRONDHJEMS AKTIETEGLVERK
H. Torgersen

A. Strinden Teglverk
Ant. A. Fjærstad

Fabrikasjon av: Murstein, takstein og drensrør

Telefoner: x

Kontoret 22 009

Teglverket 21 331

Disponentens bolig 22 009

Telegr.: STRINDVERKET, Trondheim

Denne tegningen av anlegget ble både brukt på firmaets postkort til kunder og på firmaets brevhode nr. 2. Vi viser forside og bakside av kortet og adressedelen av brevhodet. Kortet er utlånt av Harald Steiro.

gene forhandlet stein og rør. Hele Nord-Norge var også marked, de lokale verkene der hadde lenge ikke nok kapasitet. I Trondheim var det en stor konkurrent - Aktieteglverket på Bakklandet som hadde leiruttaket sitt ved Ebergbanen nord for Jonsvannsvegen. Men det eksisterte lenge et salgssamarbeid mellom de lokale teglverk først på 1900-tallet.

Søndre Reitgjerdet og boligforholdene

Sentralt i teglverkets historie står gården Søndre Reitgjerdet. Høyt og fritt lå den ved det som var hovedfartsåren mellom byen og Jonsvatnet, sydøst for krysset mellom Brøsetvegen og Sigurd Jorsalfars veg / Granåsvegen. Flere parseller ble skilt ut herfra på 1800-tallet før stortingsmann Paul Fjermstad fikk hånd om gården i 1879.

En industribedrift ute på landet trengte boliger til sine ansatte. Mange av arbeiderne bodde på Søndre Reitgjerdet. "Hundlåven" ble ett av bostedene kalt⁴. Der bodde arbeiderne fra Horg, Leksvika og Hemne. Forholdene var enkle. Det var langbord, 10 doble senger og en komfyr midt på gulvet med høye føtter. 2 soverom i uthuset ble kalt "Astoria" og "Palmen". Folk lå også på smiloftet,

i mastua, og i rom i vedskjulet. Om sommeren var det over 100 arbeidstakere på verket. Driften av teglverket var avhengig av transport, som foregikk med hest før 2. verdenskrig. Det var opptil 14 hester på Søndre og Lille Reitgjerdet til sammen. Tre dobbeltspentvogner og diverse enkeltspentvogner stod på Søndre Reitgjerdet. Gårdsdriften dreide seg om produksjon av høy til mat for hestene.

Sentralt i teglverkets historie står gården Søndre Reitgjerdet. I hovedbygningen hadde teglverket kontor til 1915, da dette ble flyttet til gården Lille Reitgjerdet vest for Brøsetvegen. På Søndre var imidlertid størsteparten av arbeidstakerne innlosjert på en rekke større og mindre boligkvarterer. Gården rommet også staller og rom for transportapparatet til teglverket fram til 2. verdenskrig, da lastebilene overtok. Nede i bakken til høyre ligger Havebrakkka. Fra 1938 ble gården bortforpaktet. Søndre Reitgjerdet ble i 1981 solgt til Trondheim kommune, og ikke lenge etterpå var området tatt i bruk som boligfelt. Bare tuntreet er tilbake. I i mange av husene langs Brøsetvegen bodde arbeidere ved teglverket. Bakerst i bildet er Brøset hageby ("Selbu") - et boligfelt for ansatte ved Reitgjerdet. Foto: Widerøes Flyveselskap 8. juli 1952. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Disponent Algarheim kontrollerte arbeidet på gården innimellom. En gang kom han da gårdskona fru Lyngen på Søndre hadde kokt kaffe til onnafolket. "Det kan sikkert være godt med kaffe til arbeidsfolket" sa hun til Algarheim. Han repliserte da: "Ja, vil du spandere kaffen, så kan jeg spandere tida".

Senere ble Lamobrakka bygget. Den lå nede ved Granåsvegen mot Asylet

(Reitgjerdet Sykehus). "Der var det mytti lopp", sier Emilie Skålvik, som bodde på Søndre Reitgjerdet, i et intervju i 1988. Hun var datter av arbeidsformannen Mentz Lyngen og var kokke på Lamobrakka. En annen bostedsbrakke var Hagebrakka nederst i hagen på Søndre. Der var det mye heggbær. Denne brakka ble senere flyttet til Leksvika der den nå er hytte. Elektrisk strøm kom tid-

Lille Reitgjerdet ble i dagligtalen kalt "Bukkhaugen" etter Peter Christian Buck som var første eier fra 1859. Strinden Teglverk kjøpte gården i 1913. Etter at teglverket ble nedlagt, ble arkivmaterialet på nytt plassert i det gamle kontoret i sidebygningen. Der bodde også flere funksjonærer og arbeidere ansatt ved verket og deres familier. Artikkelforfatteren vokste opp der. I hovedbygningen bodde disponenten. Låven rommet stall for hester, grisehus, vogner og annet gårdsutstyr. Låven ble revet i 1992, og ny bebyggelse oppført. Deler av området er i dag vernet. Vi ser kabelbanen og leirvaggene passere foran gården.

Foto: Widerøes Flyveselskap 8. juli 1952. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

lig - allerede i 1913 kom strømmen til gårds.

Rivingen av gårdsanlegget Søndre Reitgjerdet ble gjennomført som følge av regulering for ny boligbebyggelse. Bare det store tuntreet står tilbake nå og rager over rekkehusene.

Buchhaugen – Lille Reitgjerdet

Lille Reitgjerdet ble i dagligtalen kalt "*Bukkhaugen*" etter Peter Christian Buck som var første eier fra 1859. Strinden Teglverk flyttet driftskontoret sitt dit i 1915, og hovedbygningen på Buchhaugen var bosted for disponenten. Først for Johan Algarheim fra 1915 til 1929, og senere fra 1929 bodde disponent Anton A. Furuseth der. Furuseth var også ordfører i Strinda kommune fra 1935-37. Han var bedriftens disponent helt til 1972, da Harald Ratvik overtok

som merkantil leder og Lars Habberstad som teknisk leder.

Driftskontoret forble på Buchhaugen til 1954. Da ble det reist et nytt kontorbygg med flere hybler ved innkjøringen til Strinden teglverk. Det var også flere boenheter for funksjonærer og arbeidere på Buchhaugen, der forfatteren av denne artikkelen vokste opp. Buchhaugen ligger den dag i dag sydvest for krysset Brøsetveien - Sigurd Jorsalfars veg. Hovedbygget og sidebygningen er senere vernet av Byantikvaren. Selv om den opprinnelige låven ble revet i 1992 og erstattet med ny bebyggelse, er mye av den opprinnelige bygningsmassen og ikke minst hageanlegget beholdt. Veidekke AS bygde ut området rundt Buchhaugen med boliger i 1994-95.

Johan Algarheim

Anton A. Furuseth

Johan Algarheim (1872-1929) fra Ullensaker ble ansatt som driftsleder ved Strinden Teglverk i 1900 og ble disponent i 1915.

Anton A. Furuseth (1900 - 79) var født i Ullensaker. Han ble utdannet ved NTH, elektrolinjen, i 1924. Furuseth ble ansatt som disponent i 1929 og var bedriftens leder til han fratrådte i 1972. Han ble innvalgt i herredsstyret for Høyre i 1934 og ble valgt til ordfører året etter. Bilde utlånt av Sissel (Furuseth) Ratvik.

Området syd for Buchhaugen er nå blitt til kirkegård, og på leiruttaksområdene ved Jonsvannsvegen er det blitt boliger, høyskole og forretningsbygg.

Andre eiendommer

Gården Søndre Berg, (der Nylander og Høgskolen i Trøndelag, avd. Trondheim økonomiske høgskole nå holder til), ble innkjøpt i 1940. Gården på 55 mål ble senere benyttet til leiruttak, og i 1977 ble deler av Berg Søndre solgt til Studentsamskipnaden.

I 1939 ble gården Tomsetåsen i Estenstadmarka kjøpt sammen med Ranheim papirfabrikk. De eide en halvpart hver. Gården var på 640 mål. På eiendommen lå en gammel kalksteinsforekomst. Meningen var å utvinne og brenne kalk på Strinden Teglverk, men forekomsten viste seg å ikke være drivverdig. Dette kan kanskje friluftslivsfolk være glade for i dag, siden Estenstadmarka derved unngikk et større sår i landskapet. Derimot ble det årlig tatt ut skog. Å få ta ut eget juletre i verkets skog var for ansatte i teglverket et spennende frynsegode. En parkerte da på Bekken gård (nå parkeringsplass for turgåere i Estenstadmarka), som teglverket kjøpte i 1929, og gikk videre inn på eiendommen til Tomsetåsen. Helge Hagen kjøpte Bekken av teglverket i 1939.

Fagforening og arbeidsvilkår

Fagforeningsarbeidet på Teglverket var meget aktivt. Teglverkarbeidernes for-

ening hadde opptil 100% medlemskap blant faste arbeidere. Til å begynne med var foreningen medlem av Norsk Arbeidsmandsforbund. Fra 1923 kom foreningen med som avdeling 66 i Norsk Bygningsarbeiderforbund.

Sesongarbeidere var det også mange av. Mange av disse kom fra bygdene rundt Trondheimsfjorden der særlig Hemne og Leksvik var sterkt representert. Mange ble rekruttert gjennom bekjentskaper. Lønna var nok heller lav, og akkordarbeidet var hardt. Overenskomsten fra 1938⁵ viser en arbeidstid på 48 timer, fra kl. 7-17 på vanlige virkedager og kl. 7-13 på lørdager. Eksempelvis var akkorden 66 øre pr. 1000 murstein produsert. Dagarbeidere over 19 år tjente kr 1,30 pr. time. Brennerne var lønnslederne, de tjente hele 77 kroner pr uke. Faste arbeidere hadde 12 feriedager med 4% ferielønn. Fra 1965 ble det innført 4 ukers ferie, og dette førte til 3 ukers produksjonsstans midt i den mest hektiske sommeren - det ble slutt på bruk av avløsere for å avvikle ferien. I 1968 ble arbeidstiden satt ned til 42,5 timer. Det ble 5-dagers uke med fri på lørdager.

Melvin Johansen var mangeårig formann i fagforeningen. Han begynte på teglverket i 1946⁶ og han forteller at han og disponent Furuseth hadde vært i Oslo på tarifforhandlinger på hver sin side. Forhandlingene for sjåførene gikk ikke like bra som forventningene tilsa, og Johansen grudde seg noe for å komme til-

Dette bildet av alle arbeidere og funksjonærer ved Strinden teglverk er fra 1936. Bildet er tatt i sør-enden av nyovnen. Foran i midten sitter formann Mentz Lyngen, på hans venstre side disponent Anton A. Furuseth og deretter bokholder Bernt Vilman. Brenner John Ydse til høyre i rekke 2 arbeidet ved Strinden Teglverk i over 50 år.

bake til teglverket og sjåførene. Så kom Furuseth forbi og skulle ta det samme toget hjem, og han spurte hvordan det stod til. "Nei, etter disse forhandlingene føler jeg meg noe nedtrykt", sa Johansen. Da sa Furuseth: "Du behøver ikke å føle deg nedtrykt, du Johansen, jeg likte heller ikke forhandlingene. Dette ordner vi når vi kommer oppover!" Så disponenten var, som en skjønner, godt ansett blant arbeiderne som en streng, men rettferdig sjef.

Arbeidstida ble overholdt strengt før i tida. Regelen var helst å begynne før tida. Pausene var ½-times frokostpause og 1-times middagspause. Senere ble det vedtatt å korte inn middagspausen for å kunne slutte av tidligere. Faste 5-minutt ble etter hvert innført, men etter hvert gled dette ut, forteller Birger Evensen⁷ som var ekspeditør ved teglverket i en årrekke.

Krigsårene

Som for folk flest ble krigsårene en prøvelse med sterke restriksjoner også for Strinden Teglverk. Et område i "Ormhaugen" ved Austflata ble beslaglagt av tyskerne og benyttet som luftartelleri^{8,9}. Mellom Strinda kirke og Fylkesskolen ble et annet område okkupert i 1944 til garasjeanlegg. Siden det var strenge restriksjoner på kull, måtte teglverket hente sagflis i Selbu til fyringa. Alt var manuelt arbeid med spade. Som de fleste bedrifter hadde også teglverket en bil med knottgenerator.

Velferd og sosialt samvær

I 1947 ble velferdsbygget "Stjerna" reist. Her var spisestuer, kjøkken og 2 hybler. Arbeiderne fikk da skikkelige garderobeforhold med dusjer, noe som vi "funksjonærbarna" på Buchhaugen også dro nytte av – et frynsegode. Her ble det også arrangert juletefester og skifester.

Teglverket hadde bedriftsfotballag som ble sammensatt for å spille mot hhv. Reitgjerdets og Bakklandet teglverks lag. Skytterlag fantes også, og skytingen foregikk på banen ved Jonsvatnet i peri-

Skiløp ved Bekken gård en gang på 1960-tallet. Husene ble revet i 1973, og her ligger nå en stor parkeringsplass for Estenstadmarka. På bildet ser vi bl. annet Harald Ratvik foran til venstre og Ingar Lindgjerdet i samtale med disponent Furuseth. Ukjent fotograf.

oden 1946-1970. Etter premieutdelingen var det skytterlagsfest, og vi barna fikk boller, brus og appelsiner. Antakelig fikk de voksne også noe til kaffen. Det var også skirenn med idealtid. En skulle gå to runder og prøve å få tilnærmet samme rundetid. Før krigen var det også hopprenn i Bekkevollidalen.

Årlig var det flere søndagsutflukter med lastebil påmontert teglverkets hjemmesnekrede hytte på lasteplatten. Turene gikk gjerne til Storlien om vinteren, veldig spennende var det å krysse riksgrensa og kjøre på feil side (venstrekjøring i Sverige til 1967). Etter hjemkomsten sprang gjerne mange postkasselokk i været - vi hadde kjøpt kinaputter i Sverige! Flere utflukter for ivrige multplukkere var det også. Antakelig lå Strinden Teglverk langt framme med slike velferdstiltak. Men tidlig på 60-tallet var det slutt - privatbil var blitt allmannseie, og frynsegodet med gratisturer var oppbrukt.

Et sosialt sted for mange

Ovnene på teglverket var viktige varmestuer for sosialt klientell som det heter i dag – ”uteliggere” var begrepet før i tiden. Opptil 10 stykker i gangen overnattet der, men det var sjelden konflikter ved dette. Et par kjente malere og kunstnere var blant disse gjestene. ”En eldre mann med veske” var der i 40 år til han senere døde 78 år gammel på Bondeheimen. Han var stille og beskjeden og holdt seg for seg selv. En gang før jul et år ble denne karen intervjuet av en avis.

Artikkelen ble lest av høyesterettsadvokat Johan Mjøsund som senere sendte 150 kroner til mannen. En enke sendte 2 sekker med klær oppover. Disponent Anton Furuseth uttalte i et intervju med Adresseavisen¹⁰ som var på besøk: ”Her er det de husville finner et varmt nattelesje i de kalde måneder, ovnene har fått en slags romantisk berømmelse som et siste tilfluktssted mot vinterens nattekulde”. Disponenten fortsetter: ”Vi har ganske ofte stort innrykk, men gjestene oppfører seg nesten bestandig forbausende pent og stille, så vi har lite bryderi med dem. Og så lenge de ikke forstyrrer, får de være her, men blir det kluss, blir de nektet - det er nok det som er årsaken til den gode disiplinen”.

Nedgangstider

Utover på 1960-tallet fikk tegl større og større konkurranse, blant annet av drenerør fra Polen. Plastrør var lettere enn drenerør av tegl og overtok snart rollen. Stubbloftsleire som støvende isolasjonsmateriale i gulv var det vel få som savnet etter at glassvatten og steinulla kom. Bruken av teglstein møtte også økt konkurranse fra betong som byggemateriale. Økte lønnskostnader for murerne bidro etter hvert også til at teglstein ble mer et fasade- og dekorsjonsmaterieell. Noe senere kom også Lecasteinen som var mye lettere. Det ble dårligere tider for alle teglverk i Norge som ble redusert fra vel 40 i 1962 til bare 4 i 1975. Denne strukturendringen medførte at arbeidsstokken ved

Utsikt vestover i 1963. Til høyre for kabelbanen ligger velferdsbygget “Stjerna” (nærmest) og kontorbygget. Midt på bildet foran er gammelsmia. Bak til venstre ser vi låven på Søndre Reitgjerdet og i bakgrunnen Buchhaugen. Foto: Melvin Johansen.

Strinden Teglverk utover 1960-tallet ble redusert fra 70 til 50 mann.

Imidlertid ble det gjort forsøk på kvalitetsforbedringer i driften. I 1963 kom nytørka som ble drevet av en oljefyrt kjel. Tørkeprosessen ble dermed forbedret, og tørketiden redusert. Ny teknologi er imidlertid ofte en utfordring. Det ble også montert oljebrennere som ble satt ned i hullene der det tidligere ble fyrt med kull. Det ble nå lettere å få til en jevn kvalitet på steinen, og utslippene fra pipene ga nok mindre sjenerende røyk. Forfatteren husker imidlertid godt sin hjelperolle som tolk med å oversette innviklede faglige driftsmanualer fra tysk til norsk. Og også de til tider hyppi-

ge nattlige oppringninger til verksmesteren som måtte rykke ut når uforutsette hendelser oppstod. Bruk av paller og innkjøp av motoriserte trucker bidro til bedre kvalitet. Men omleggingen startet nok for sent. Byen rykket stadig nærmere, og det skulle ikke gå lenge før bygda ble til forstad.

Nedleggelsen

En avtale med Staaltaugen ble inngått i 1973 med formål å få til ny industrivirksomhet på Søndre Reitgjerdet. Flere arbeidere ble overført fra teglverket til Staaltaugen på Lade, slik at arbeidsstokken ved verket talte 33 i 1974. I desember 1974 ble siste råstoffproduksjon

foretatt. Ved påsketider 1975 ble siste brenning foretatt. En epoke var over.

Det var framdeles 16 ansatte beskjeftiget med opprydding og riving i 1975. På begynnelsen av 70-tallet rykket byen nærmere, og det ble reist nye boliger i området øst og syd for bedriftsområdet. Mange beboere engasjerte seg mot ny støyende industrivirksomhet. Den 29. september 1976 undertegnet daværende miljøvernminister Gro Harlem Brundtland et brev til Fylkesmannen der Staaltaugen fikk det endelige avslaget om bygging på Strinden Teglverk sin tomt. Overføring av arbeidere til Staaltaugen ble derved stanset.

Håpet om ny industri var imidlertid ikke helt ute da 70 mål tomt øst for Brøsetvegen i 1977 ble solgt til Intra VVS Industrier A/S. Intra hadde planer om et industrianlegg på tomten, men også dette ble skrinlagt. I stedet ble 27 mål bebygget med boliger, og på det resterende arealet kom det lager og kontorbygg.

Imidlertid fortsatte A/S Strinden Teglverk som selskap i flere år. Den siste gjenværende eiendom Tomsetåsen ble i 1996 solgt til Trondheim kommune. Siste grunnkjøpsobligasjoner fra salget av kirkegårdsgrunn ble innbetalt i 1997. På siste generalforsamling i Trondheim i 1997 ble vedtak fattet om å nedlegge selskapet, og våren 1998 opphørte selskapet å eksistere – ett hundre år etter starten på det som skulle bli A/S Strinden Teglverk. Arkivet fra teglverket be-

finner seg i dag på Statsarkivet i Trondheim.

Hva står igjen etter Strinden Teglverk i dag?

Først og fremst er det fasaden på en rekke staselige bygninger som vitner om mange tiårs produksjon ved Strinden teglverk. Ved Studentbyen på Moholt og boligblokkene i Brundalen er det mange gode eksempler på fasadesten. De fleste bygningene på Teglverket er imidlertid borte. Gårdsanlegget på Søndre Reitgjerdet ble revet i 1981. De eneste gjenstående bygningene fra teglverkets dager på Søndre Reitgjerdet er tørka/presshuset fra 1963 og kontorbygningen/garasjeanlegget fra 1954. Bygningene vitner om soliditet og et håndverk som skaffet arbeid til flere hundrede mennesker i Trøndelag.

Kilder og merknader

1. Strinda Bygdebok, 1.bind , 1938, s. 296.
2. Marit Wiig: Noen historiske data om innflytelsen fra Ullensaker i forbindelse med etablering av Strinden teglverk. I: "A/S Strindens Teglverk. Noen historiske betraktninger". Utgitt av styret i 1998.
3. Hans Anton Ratvik: Kort sammenstilling av A/S Strinden Teglverks historie. I: "A/S Strindens Teglverk. Noen historiske betraktninger". Utgitt av styret i 1998.

4. Intervju med Emilie Skålvik 30. november 1988.
5. Overenskomst mellom A/S Strinden Teglverk og Norsk Bygningsarbeiderforbund 23. april 1938.
6. Intervju med tidligere fagforeningsleder Melvin Johansen 27. desember 1988.
7. Intervju med tidligere ekspeditør ved Strinden Teglverk, Birger Evensen 8. januar 1989.
8. Privatarkivet til Strinden Teglverk, Nr 348, Statsarkivet.
9. Knut Sivertsen: "Strinda i krigsårene. Tysk militær aktivitet 1940 - 1945". I Årbok for Strinda historielag 2003, s. 112.
10. Adresseavisen 25. juni 1938.

Teglverksområdet og omgivelser sett fra Tyholtårnet i 2006. Midt i bildet kan skimtes tørkehuset foran blokkene. Foto: Knut L. Vik.